

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının təklifi ilə hər il yanvarın 24-ü "Beynəlxalq Təhsil Günü" kimi qeyd olunur. Günün qeyd edilməsindəki məqsəd bütün dünyada təhsilin sülh və inkişafda rolunun vurğulanmasıdır. Dünyanın təhsil sistemi və səviyyəsi hər ölkəyə görə dəyişir. Əksər ölkələr uzunmüddətli təhsilə üstünlük versə də, mövcud 197 ölkədən 60-da icbari təhsil cəmi 8 ildir. Təxminən 137 ölkədə 12 ildən artıq icbari təhsil var. İcbari təhsilin başlama yaşı Avropa İttifaqında və bəzi digər ölkələrdə dəyişir. Almaniya, İrlandiya, Estoniya, İtaliya, Rumıniya, Portuqaliya, Polşa, ABŞ və Koreya kimi ölkələrdə təhsilə başlama yaşı 6, Bolqarıstan, Finlandiya və İsveçdə tələbələr 7 yaşımdan təhsilə başlayırlar.

Dünya təhsil sistemində xüsusi çəkisi olan və güclü təhsil sisteminə malik İsveçdə icbari təhsil müddəti 9 ildir. Bəzi müəssisələrdə ibtidai məktəb dörd il, bəzilərində isə altı il davam edir. Orta təhsilin birinci pilləsində təhsil müddəti 3, 4 və ya 5 il ola bilər. Eyni zamanda, universitetə qəbul tələbləri müəssisədən asılı olaraq dəyişə bilər. İsveçdə peşə təhsili 3-4 il davam edir. Burada kiçik və ya iri müəssisələrdə sənaye, sənətkarlıq və ya ticarət sahələrində həftənin 3-4 gününü praktiki məşğələlər keçirilir.

Dünya təhsil sistemləri arasında diqqət çəkən başqa bir sistem isə Kanadadır. Məktəblər əsasən yerli hakimiyyət orqanları tərəfindən idarə olunur. Tədris siyasəti, müəllimlərin işə qəbulu və lazımı avadanlıqların alınması kimi bütün proseslər səlahiyyətli orqanlar tərəfindən həyata keçirilir. Təhsil sistemləri üç səviyyədən ibarətdir: ibtidai təhsil, orta təhsil və ali təhsil. Manitoba, Ontario və Nyu-Brunsvikdə icbari təhsil yaşı 18, digər əyalətlərdə isə 16-dır. Tədris günü adətən 5 və ya 6 dərs olur və uşaqlar ildə cəmi 190 gün məktəbə gedir. OECD və PISA qiymətləndirmələrinə əsasən, Kanadalı tələbələr riyaziyyat və elm kimi sahələrdə yaxşı nəticə göstərilir. Bu, onların təhsil sisteminin nə qədər keyfiyyətli olduğunu göstərir.

Finlandiya dünya təhsil sistemində təhsilin yüksək səviyyədə olduğu yerlərdən biridir. Məktəblərdə bərabər təhsil verilir və hər kəs əsas təhsili nəzərdə tutulan müddətdə başa vurur. Məktəbəqədər, əsas və orta təhsil ödənişsiz həyata keçirilir. Məqsəd ailə gəlirindən asılı olmayaraq hər kəsin keyfiyyətli təhsil almasıdır. 7 yaşımdan təhsilə başlayan uşaqlar 1 il hazırlıq təhsili alırlar. İlk 6 ay eyni müəllim dərslər deyir. Universitetlərdə təhsil elmi araşdırmalara əsaslanır. Bakalavr dərəcəsi 3 il, magistr dərəcəsi isə 2 il müddətində verilir. Bəzi təhsil proqramları ingilis dilində tədris olunsa da, tədris dili adətən fin və ya isveç dilidir.

Çətin təhsil sistemində malik Yaponiya dünya təhsil sistemləri arasında yüksək yer tutur. 6 illik ibtidai məktəb, 3 illik orta məktəb, 3 illik orta və 4 illik universitet təhsili verilən ölkədə icbari siniflərə şagird qəbulu 100 faiz təşkil edir. Tələbələr üçün bərabər təhsil imkanları təmin edən Yaponiyada kurikulumu,

dərslərə və dərslərə Təhsil Nazirliyi tərəfindən ciddi şəkildə nəzarət edilir.

Cənubi Koreyanın təhsil sistemi 6+3+3+4 il olaraq planlaşdırılır. Bununla belə, məktəbəqədər təhsil və lisey icbari deyil. Əsas təhsil 6-15 yaş arası tələbələrə əhatə edir və 6 il davam edir. İbtidai təhsil hər kəs üçün pulsuzdur. Bundan əlavə, ingilis dili təhsili də əsas təhsildə mühüm yer tutur. Şagirdlər həftənin 7 günü məktəbə gedirlər. İbtidai məktəbdən başlayaraq elm, riyaziyyat və sosial elmlər kimi kurslara diqqət yetirilir. Cənubi Koreyada təhsilin bütün pillələrində şagirdlərin xarakterinə və şəxsiyyətinin inkişafına, əxlaqi tərbiyəsinə önəm verilir. Orta təhsil üç illik müddətdir və tələbələrə kollec və ya texniki məktəblərə getməyə hazırlaşmağa kömək edir. Orta təhsildə tələbələr riyaziyyat, ingilis dili, təbiət elmləri və sosial elmlər kimi dərslər keçirlər. Bundan əlavə, musiqi, rəsm, bədən tərbiyəsi və etika kimi dərslər təklif olunur. Universitetlərə qəbul imtahanları xüsusi olaraq tələbələr üçün təhsil almaq istədikləri sahələrə uyğun hazırlanır. Cənubi Koreyada təhsilə yüksək büdcə ayrılır.

Hollandiya dünyanın ən yaxşı təhsil sistemində malik başqa bir ölkəsidir. Təhsil sistemi əsas təhsil, orta təhsil və ali təhsildən ibarətdir. Əsas təhsil 4-12 yaş arası uşaqlara əhatə edir və 8 il davam edir. Hollandiyada ibtidai və orta məktəblər ayrı-ayrı binalarda deyil, eyni binada yerləşir. Təhsilə başlama yaşı 5-dir. 5 yaşa qədər təhsil icbari deyil, 5-17 yaş arası icbari təhsilə daxildir. İbtidai təhsil 8 il davam edir. Orta təhsil 12-18 yaş arası tələbələrə əhatə edir. Orta məktəb təhsili adətən altı il davam edir və tələbələr kollecə hazırlaşdığı müddətdə həm də peşə təhsili alaraq əlavə bir sənətə də yiyələnirlər. Hollandiyada təhsil infrastrukturunu son dərəcə güclüdür və ölkədə təhsil səviyyəsi kifayət qədər yüksəkdir. Ali təhsil səviyyəsində müvəffəqiyyət

nisbətinin kifayət qədər yüksək olduğu Hollandiyada təhsil haqları digər ölkələrlə müqayisədə aşağıdır.

Danimarka təhsil sistemi dünyanın ən yaxşılarından biridir. Danimarka təhsilə ən çox pul xərcləyən ölkələrdən biridir. Təhsil sistemi geniş çeşiddə öyrənmə təklif etməklə tələbələrə pulsuz təhsil mühtiti təqdim edir. Danimarkada təhsil məktəbəqədər təhsildən tutmuş universitetə qədər bütün mərhələlərdə məcburidir. Məktəbəqədər təhsil 6 yaşa qədər bütün uşaqlar üçün pulsuzdur. İbtidai və orta məktəb mərhələləri olan Folkeskole, 7-16 yaş arası bütün uşaqlar üçün məcburidir. Danimarka təhsil sistemində 16 yaşdan sonra təhsil məcburi deyil. Danimarkada orta məktəb təhsili ümumiyyətlə tələbələr seçdikləri şöbə və ya peşəyə hazırlamaq üçün verilir. Universitetə hazırlıq olan orta məktəb təhsili STX adlı proqramdır. Peşə və texniki təhsil verən liseyler HXH və HTX proqramları adlanır. Texnologiya Danimarka məktəblərində təhsil və təlim prosesində geniş şəkildə istifadə olunur.

Dünyanın ən yaxşı təhsil sistemində malik başqa bir ölkə İsraildir. İsrail təhsil sistemi məcburi və pulsuz təhsil təklif edir. Təhsil sisteminin ibtidai məktəb, orta məktəb, lisey və universitet təhsilindən ibarətdir. İsrail təhsil sistemi 5 fərqli səviyyədən ibarətdir. Dünyəvi məktəblərdə tədris ivrit dilidir və tələbələrə dövlət tərəfindən hazırlanmış əsas kurikulum təklif olunur. İcbari təhsil 18 yaşa qədərdir. İsraildə ibtidai məktəb təhsili 6 yaşında başlayır və 6 il davam edir. Orta məktəb təhsili 12 yaşdan 15 yaşa qədər davam edir. İsraildə lisey təhsili 15-18 yaş arasında davam edir. Liseyi bitirən tələbələr İsrail universitetlərində təhsil almaq hüququ qazanırlar. 18 yaşına qədər məcburi olan İsrail təhsil sisteminin İsrail universitetləri beynəlxalq səviyyədə tanınan və hörmət edilən bir təhsil verir.

edir və bu kurikulum hər yaş qrupu üçün fərqlidir. Dünyanın ən yaxşı universitetləri İngiltərədə yerləşir. Bu mənada London dünyanın ali təhsil paytaxtı hesab olunur. Universitet təhsili ödənişlidir.

İsveç təhsil sistemi ölkənin bütün yerlərində və bütün yaş qrupları üçün pulsuz və icbari təhsil təklif edir. İcbari təhsil dörd mərhələdən ibarətdir. Təhsil sistemi məktəbəqədər təhsil, ibtidai məktəb, orta məktəb, lisey və universitet təhsilindən ibarətdir. İsveçdə məktəbəqədər təhsil çox vacibdir və bütün uşaqlara təklif olunur. İbtidai məktəb təhsili 7 yaşında başlayır və 6 il davam edir. Orta məktəb təhsili 13 yaşdan 16 yaşa qədər davam edir və şagirdlərə daha çox seçim azadlığı təklif edir. Bu mərhələdə tələbələr daha konkret kurslar seçə və öz maraqlarına uyğun olaraq dərslərini seçə bilərlər. Orta məktəb təhsili 16 yaşında başlayır və adətən 3 il davam edir. Orta məktəbdə tələbələr diqqətini daha konkret fənlərə cəmləyərək kollecə hazırlanırlar.

Dünyanın ən yaxşı təhsil sistemində malik başqa bir ölkə İsraildir. İsrail təhsil sistemi məcburi və pulsuz təhsil təklif edir. Təhsil sisteminin ibtidai məktəb, orta məktəb, lisey və universitet təhsilindən ibarətdir. İsrail təhsil sistemi 5 fərqli səviyyədən ibarətdir. Dünyəvi məktəblərdə tədris ivrit dilidir və tələbələrə dövlət tərəfindən hazırlanmış əsas kurikulum təklif olunur. İcbari təhsil 18 yaşa qədərdir. İsraildə ibtidai məktəb təhsili 6 yaşında başlayır və 6 il davam edir. Orta məktəb təhsili 12 yaşdan 15 yaşa qədər davam edir. İsraildə lisey təhsili 15-18 yaş arasında davam edir. Liseyi bitirən tələbələr İsrail universitetlərində təhsil almaq hüququ qazanırlar. 18 yaşına qədər məcburi olan İsrail təhsil sisteminin İsrail universitetləri beynəlxalq səviyyədə tanınan və hörmət edilən bir təhsil verir.

Dünyanın ən yaxşı təhsil sistemində malik ölkələrindən biri də

Amerika Birləşmiş Ştatlarıdır. ABŞ-da təhsil sistemi federal, əyalət və yerli hökumətlər arasında bölünmüş bir sistemdir. Dövlətlər öz tədris planlarını və məqsədlərini müəyyən edir, sonra onları həyata keçirirlər. Məcburi təhsilin yaşı ştatdan asılı olaraq dəyişir. Lakin ABŞ-da bütün fərdlər 16 yaşa qədər təhsillərini davam etdirməlidirlər və icbari təhsil müddətində dövlət məktəblərində təhsil pulsuzdur. İcbari təhsil dövlətdən asılı olaraq 10 ilə 13 il arasında dəyişə bilər. ABŞ-da təhsil sistemi üç əsas hissədən ibarətdir. İbtidai təhsil (məktəbəqədər və əsas təhsil), orta təhsil və orta təhsildən sonrakı təhsil səviyyələri. ABŞ təhsil sistemi ştatlara görə dəyişdiyi üçün məktəb modelləri də dəyişir. Məcburi və pulsuz təhsil hüququ bütün tələbələr üçün əsas hüquq kimi tanınır. Amerika təhsil sistemi məktəbəqədər təhsil, ibtidai məktəb, orta məktəb, lisey-kollec və universitet təhsilindən ibarətdir. ABŞ-da icbari təhsil 12 ildir. Məktəbəqədər təhsil 3-4 yaş arası uşaqlara verilən təhsildir. Uşaqlar 1-2 il təhsil alırlar. İbtidai məktəb 5-11 yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulub. Orta məktəb 11-14 yaşlı, lisey-kollec təhsili 14-18 yaş arası tələbələr üçün nəzərdə tutulub. ABŞ-dakı universitetlər dünyanın ən məşhur və hörmətli universitetləri sırasındadır.

Norveç təhsil sistemi pulsuz və icbari təhsili özündə birləşdirən sistemdir. Norveçdə təhsil sistemi ibtidai təhsil, orta təhsil və ali təhsildən ibarətdir. Norveçli uşaqlar ən azı üç il uşaq bağçasında təhsil alırlar. İbtidai təhsil 6-16 yaş arası uşaqlara əhatə edir və on illik təhsil prosesini əhatə edir. İbtidai məktəb 7 il davam edir. İcbari təhsil 10 ildir. Ali təhsil Norveçdəki universitetlər, kolleclər və peşə məktəblərindən ibarətdir.

Dünyanın ən yaxşı təhsil sistemində malik digər ölkəsi Yeni Zelandiyadır. Yeni Zelandiya təhsil sistemi beynəlxalq səviyyədə tanınır və yüksək keyfiyyətli təhsil verir. Uşaq bağçası və məktəbəqədər təhsil 3-5 yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulub. İbtidai məktəb təhsili 5-12 yaş arası şagirdlər üçün, orta məktəb təhsili 12-15 yaş arası şagirdlər üçün, ali məktəb təhsili 15-18 yaş arası tələbələr üçün nəzərdə tutulub. Yeni Zelandiyada təhsil həm dövlət, həm də özəl məktəblər tərəfindən təklif olunur. Dövlət məktəbləri pulsuzdur və yüksək keyfiyyətli təhsil verir. Özəl məktəblər əlavə ödənişlər tələb edə və daha fərdi təhsil təklif edə bilər.

Avstraliya təhsil sistemi bütün dünyada nüfuza malikdir və vətəndaşlarına yüksək keyfiyyətli təhsil təklif edir. Uşaq bağçası və məktəbəqədər təhsil 4-5 yaşlı uşaqlar üçün, ibtidai məktəb təhsili 6-12 yaşlı şagirdlər, orta məktəb təhsili 12-15 yaşlı şagirdlər, orta məktəb təhsili isə 15-18 yaşlı şagirdlər üçün nəzərdə tutulub. Avstraliyada təhsil həm dövlət, həm də özəl məktəblər tərəfindən təklif olunur. Dövlət məktəbləri pulsuzdur.

Lalə Mehralı